Patristická čítanka

JERONÝM ZE STRIDONU
EVSEBIVS HIERONYMVS

David Vopřada

Praha 2024
Jen pro vnitřní potřebu studentů KTF UK.

[1] *De viris illustribus* 124

Ambrosius, biskup v Mediolanu, píše až do dnešního dne. Z toho pro mě vyplývá, abych se zdržel soudu, abych nebyl kárán z jedné strany za pochlebování a z druhé za to, že mluvím pravdu.[1]

[2] *De viris illustribus* 135

Hieronymus, syn Eusebiův, z města Stridonu, které leželo na pomezí Dalmácie a Pannonie a bylo vyvráceno Góty. Do letoška, tj. do čtrnáctého roku vlády císaře Theodosia, jsem napsal tato díla: [...]. Nový zákon jsem věrně přeložil z řečtiny, Starý z hebrejštiny. Mých listů Paule a Eustochium je nejistý počet, protože jim píši denně. Dále jsem napsal dvě knihy Výkladů k Michaeášovi, jednu k Sofoniášovi, jednu k Nahumovi a dvě k Abakukovi, jednu k Ageovi a mnohé jiné spisy o díle proroků, na kterých pracuji a které ještě nejsou u konce.[2]

[3] *Epistula* 22, 7 ad Eustochium

Kolikrát jsem si během svého pobytu v poušti, v té nesmírné pustině sežehlé slunečním žárem, jež je děsivým domovem poustevníků, představoval, že se nacházím uprostřed římských radovánek! Sedával jsem úplně sám, plný hořkosti, nevzhledné údy trčící z pytloviny a kůži svraštělou a zčernalou jako tělo Etiopa. Každý den jsem proléval slzy, každý den naříkal, a pokud se mne proti mé vůli zmocnil neodbytný spánek, své tělo, spíše jen kost a kůži, jsem ukládal na holou zem. O jídle a pití nemluvě, neboť poustevník svlažuje vyprahlé hrdlo jen studenou vodou, i když je nemocný, a pojíst něco vařeného je pro něj projevem nemístné rozmařilosti. Veden strachem z pekla jsem se sám odsoudil k tomuto vězení, kde mi jedinou společnost dělali štíři a divá zvěř. Najednou se mi zdálo, že jsem se ocitl uprostřed reje dívek, a třebaže má tvář byla bledá z postů a tělo studené, jako bych už měl smrt na jazyku, uvnitř kypěl žár chtíče a má mysl planula žádostivostí. A tak, jelikož nebylo jiné pomoci, klečel jsem u Ježíšových nohou, skrápěl je svými slzami a otíral svými vlasy a neposlušné tělo krotil týdny trvajícími posty.[3]

[4] *Epistula* 3 ad Rufinum

Neočekávaný cyklón mě odnesl daleko od tebe. [...] Měl jsem dost. Sýrie se mi představila jako nejbezpečnější přístav, který mě měl zachránit před ztroskotáním.

[1] Hieronymus, *Dějiny křesťanského písemnictví [*De viris illustribus*]*. [2] Hieronymus, *Dějiny křesťanského písemnictví [*De viris illustribus*]*. [3] Jeroným, *Výbor z dopisů*, s. 65–67.

[5] *Vita s. Pauli primi eremitae* 17–18

(17) Na závěr svého dílka bych se rád zeptal těch, jejichž majetek je tak velký, že o něm sami nemají přehled, těch, kteří své domy obkládají mramorem a na jediné niti mají navlečený poklad, jež má hodnotu celých vil:[1] Chybělo snad někdy něco tomuto nahému starci? Vy pijete z drahocenných pohárů, jemu stačily spojené dlaně. Vy si necháváte vyšívat tuniky zlatem, on neměl oděv ani jako nejposlednější z vašich služebníků. A však jemu, nejchudšímu z chudých, je otevřen ráj, zatímco vás i s vaším zlatem pohltí peklo. On, ač nahý, přece si uchoval roucho Kristovo, avšak vy, odění v hedvábí, jste Kristovo roucho ztratili. Pavel, jehož tělo kryje jen bídný prach, bude vzkříšen do slávy, avšak vy, které tísní drahé kamenné náhrobky, skončíte i se svým majetkem v plamenech. Šetřte, prosím vás, alespoň šetřte bohatství, jež tolik milujete! Proč i své mrtvé halíte do zlatem vyšívaných rouch? Proč neodložíte svou marnivost alespoň v čase zármutku a slz? Cožpak mrtvoly boháčů nezpráchnivějí, když nebudou v hedvábí?

(18) Zapřísahám tě, kdokoli toto čteš, aby sis vzpomněl na hříšníka Jeronýma, jenž by si, kdyby mu Bůh dal tu možnost, mnohem raději zvolil tuniku Pavlovu s jeho zaslouženou odměnou než purpur králů s jejich tresty. pendunt.[2]

[6] *Epistula* 22, 18 ad Eustochium

Buď noční cikádou.[3] Každou noc smáčej a skrápěj své lože slzami.[4] Buď bdělá a staň se osamělým ptáčetem.[5] Pěj žalmy v duchovním vytržení i s bdělou myslí:[6]

Dobrořeč, má duše, Hospodinu,
nezapomínej na žádné jeho dobrodiní!
On ti odpouští všechny nepravosti,
ze všech nemocí tě uzdravuje, vykupuje ze zkázy tvůj život.[7]

Kdo z nás může od srdce říci: popel jím jak chleba, nápoj slzami si ředím?[8] Cožpak nemám plakat a nankat, když mě had znovu láká na zakázané ovoce? Když mě chce vyhnat z ráje panenství a obléci do kožené tuniky,[9] kterou Eliáš na své cestě do ráje odhodil na zem?[10] Co je mi po rozkoších, jež zakrátko pominou? Co je mi po vábivě sladké a smrtonosné písni sirén? Nechci být v područí prokletí, jež bylo uvaleno na lidský rod. *Syny budeš rodit v utrpení*[11] - to je osud vdaných žen, ne můj, *budeš dychtit po svém muži*[12] -

[1] Tertullianus, *De cultu feminarum* I 9, 3 (PL 1, 1314AB.) [2] Jeroným, *Legendy o poustevnících*, s. 63. [3] K cikádám viz Autin, *Recueil sur saint Jerôme*, s. 283–290. [4] Srv. Žl 6, 7. [5] Srv. Žl 102, 8. [6] Srv. 1 Kor 14, 15. [7] Žl 103, 2–4. [8] Žl 102, 10. [9] Kožená tunika (lat. *tunica pellicea*) je jakožto oděv Adama a Evy po vyhnání z ráje (Gn 3, 21) metaforou tělesnosti, sexuality a podřízenosti zákonu smrti. [10] Srv. 2 Král 2, 13. [11] Gn 3, 16. [12] Tamtéž.

to je touha těch, jejichž mužem není Kristus, a nakonec *propadneš smrti*[1] - to je vyústění manželství. Mé zaslíbení nijak nesouvisí s pohlavím. Ať si jen manželství má svůj vymezený čas a úctyhodnou pověst, mé panenství je posvěceno v Marii a v Kristu..[2]

[7] *Epistula* 22, 20 ad Eustochium

Chválím sňatek, chválím manželství, ale jen proto, že se mi z něj rodí panny: vybírám růže z trní, ze země zlato, ze škeble perlu. Orá snad oráč celý den? Cožpak se netěší z plodů své práce? Sňatek si zaslouží tím větší úcty, čím více je milován plod, jenž se z něho rodí. Proč závidíš, matko, své dceři? Byla odkojena tvým mlékem, vzešla z tvého lůna a dospěla na tvém klíně. Tvá upřímná láska uchránila její panenství. Proč se tedy hněváš, že nechce být manželkou vojáka, ale krále? Prokázala ti velké dobrodiní: od nynějška jsi tchýní Boží. *Co se týká neprovdaných, nemám žádný rozkaz Páně*,[3] praví Apoštol. Proč? Protože ani on sám nezůstal panicem na základě rozkazu, nýbrž z vlastní vůle. Názory, že měl manželku, nestojí za pozornost. Když totiž rozmlouvá o zdrženlivosti a radí k trvalé čistotě, říká: Přál bych si, aby všichni byli jako já[4] a dále: *Svobodným a vdovám pravím, že je pro ně lépe, když zůstanou tak jako já.*[5] Na jiném místě pak dodává: *Nemáme právo brát s sebou věřící ženu, tak jako ostatní apoštolové?*[6] Proč tedy nemá od Pána žádné přikázání týkající se panenství? Protože to, co není vynuceno, ale nabídnuto dobrovolně, si zaslouží větší odměny. Nařídit panenství by znamenalo zavrhnout manželství a bylo by neúměrně tvrdé nutit lidi k něčemu proti jejich přirozenosti. Vynucovat si na lidech násilím, aby žili jako andělé, by v určitém smyslu znamenalo zavrhnout to, co bylo Bohem ustaveno.

[8] *Epistula* 22, 30 ad Eustochium

Hleď, aby ses nezdála příliš výmluvnou, a nehledej potěšeni v skládání lyrických básní. *A jaké je spolužití světla s temnotou? Jaký souzvuk Krista s Beliálem?*[7] Co mají žalmy společného s Horatiem, Vergilius s evangelii a Cicero s apoštoly?[8] Nevzbudí snad u tvého bratra pohoršení, spatří-li tě za stolem v pohanském chrámě?[9] Budiž, *čistým je všechno čisté* a nemá se zavrhovat nic, co se přijímá s díkůvzdáním5, přece však nelze pít zároveň z kalicha Kristova a z kalicha démonů.[10] Povím ti proto příběh vlastního neštěstí.

Před mnoha lety jsem se kvůli království nebeskému odřízl od domova, rodičů, sestry, příbuzných, a což bylo nejobtížnější, i od vybraného jídla, na které jsem byl zvyklý, a vydal se na cestu do Jeruzaléma, abych tu svedl svůj boj. Nedokázal jsem se však zříci knihovny,

[1] Gn 2, 17. [2] Jeroným, *Výbor z dopisů*, s. 83–85. [3] 1 Kor 7, 20. [4] Srv. 1 Kor 7, 7. [5] 1 Kor 7, 8. [6] 1 Kor 9, 5. [7] 2 Kor 6, 14–15. [8] Srv. Tertullianus, *De praescr. haer.* 7, 9 (CCL 1, 1931): „Co mají společného Athény a Jeruzalém? Co akademie a církev? Co heretici a křesťané?“ [9] Srv. 1 Kor 8, 10. [10] Tit 1, 15.

kterou jsem s obrovským úsilím a námahou dal dohromady během pobytu v Římě. A tak jsem, já hlupák, během postu četl Cicerona. Po mnoha probdělých nocích, po mnoha slzách, které se mi při vzpomínce na dřívější hříchy řinuly z hlubin srdce, jsem bával do rukou Plauta.Jakmile jsem se však zase vzpamatoval a začal číst jednoho z proroků, zhrozil jsem se nad tím neumělým jazykem. Byl jsem jako slepec, který nevidí světlo, vinu však nepřisuzuje svým očím, nýbrž slunci. Zatímco si ze mne dávný had takto tropil šprýmy, přibližně v polovině čtyřicetidenního postu se mého vyčerpaného těla, jež nepoznalo odpočinek, zmocnila horečka, a třebaže to zní neuvěřitelně, tak sžírala mé ubohé údy, že na nich kůže jen visela. Zdálo se mi, že se blíží moje poslední hodinka. Celé tělo bylo již chladné, jen v zbědované hrudi, v níž zbývalo ještě trochu tepla, bylo cítit poslední záchvěvy života. Tu jsem byl v náhlém duchovním vytržení předveden před Boží soud. Bylo zde tolik světla a z okolostojících se linula taková záře, že jsem padl na zem a neodvážil se ani pozdvihnout zrak. Když se mě zeptali, čím jsem, odpověděl jsem, že jsem křesťan. Ale ten, jenž seděl v čele, pravil: „Lžeš, ty nejsi stoupenec Kristův, ale Ciceronův, *kde je tvůj poklad, tam bude i tvé srdce*.“[1] V tu chvíli jsem oněměl a mezi ranami – přikázal mě totiž zbičovat –, ještě více však mučen vlastním svědomím, jsem si pro sebe zašeptal tento verš:

Což v podsvětí ti vzdá někdo chválu?[2]

A pak jsem začal křičet a kvílet: „Smiluj se nade mnou, Pane, smiluj se nade mnou.“ Ten nářek se mísil se svištěním biče, až nakonec ti, kdo stáli kolem, padli soudci k nohám a prosili ho, aby odpustil mému mládí a dal mi příležitost napravit svůj hřích s tím, že budu-li ještě někdy číst pohanské knihy, budu trpět těmi nejhoršími mukami. A já, který jsem byl v této těžké chvíli ochoten slíbit i mnohem větší věci, jsem se zapřísáhl při jeho jménu: „Pane, budu-li ještě někdy vlastnit nějaké světské knihy nebo je číst, zapřel jsem tě.“ Když jsem složil tuto přísahu, byl jsem propuštěn a vrátil jsem se zpátky na zem. K údivu všech jsem znovu otevřel oči a ty byly tak zalité slzami, že i nevěřící by byli přesvědčeni mou bolestí. To nebyl jen sen a prázdné vidiny, které nás tak často šálí. Svědkem je mi sám soud, před nímž jsem ležel, a samotný rozsudek, jehož se tak bojím. Kéž bych už nikdy nebyl podroben takovému výslechu! Na zádech mi zůstaly fialové podlitiny a rány jsem cítil i po probuzení. Od té chvíle jsem četl Písmo svaté s takovou horlivostí, s jakou jsem světské spisy nikdy nečetl.[3]

[9] *Adversus Rufinum* I 30

Obviňuje-li mě Rufinus na základě nějakého snu, nechť poslouchá učení proroků: netřeba věřit snům… kolikrát jsem viděl, že létám přes moře a hory!

[1] Mt 6, 21. [2] Žl 6, 6. [3] Jeroným, *Výbor z dopisů*, s. 109–113.

[10] *Epistula* 24

Poušti, na níž kvetou Kristovy květy! Samoto, kde se skrývají slavné kameny, které ve Zjevení slouží k budování města velkého Krále! Poustevno, kde člověk získává blízkost Bohu!

[11] Damasus, *Epistula* 19 ad Hieronymum

Damasus milovanému synu Jeronýmovi: Spíš? Už dlouho víc čteš než píšeš! Hle, malé otázky, které jsem se rozhodl ti poslat, aby tě držely od spánku! Ne že bys neměl co číst, četba je denní chléb, který živí a plní styl, ale je třeba také, aby četba spisovatele naplňovala!

[12] *Epistula* 39, 6 ad Paulam de morte Blesillae

Když tě v bezvědomí odnášeli z pohřebního průvodu, lidé si mezi sebou šeptali: „Cožpak jsme to vždycky neříkali? Želí své dcery umořené posty, protože ji nemohla podruhé provdat a nedočkala se vnoučat. Proč to ohavné mnišské plémě nevyženeme z města, proč je neukamenujeme, proč je nehodíme do řeky? Svedli tu obohou ženu. Teď se jasně ukázalo, že se stala řeholnicí proti své vůli, neboť své děti oplakává víc než kterákoli pohanka.“[1]

[13] *Epistula* 45, 2 ad Asellam

Teď jsem hanebník, co se točí jako korouhvička, a úlisný lhář, užívající satanova podvodného umění! Co je rozumnější: věřit takovým špatnostem nebo si je dokonce vymýšlet o nevinném, nebo odmítat něčemu takovému uvěřit, byť by byl dotyčný vinen? Někteří mi líbali ruce a zároveň mě pomlouvali svým zmijím jazykem, ústy pro70 jevovali lítost a v duchu se radovali. Bůh to vše viděl a byli mu k smíchu a uschovával svého ubohého služebníka k budoucímu soudu společně s nimi. Jeden pomlouval mou chůzi a smích, jiný si zase tropil posměšky z mé tváře a další zase shledával cosi podezřelého v mé prostotě. Žil jsem s nimi skoro tři roky, věčně obklopen houfem panen, často jsem některým z nich vykládal božské knihy, nakolik to bylo v mých silách. Společné čtení přerostlo v pravidelný kontakt, pravidelný kontakt v přátelství a přátelství ve vzájemnou důvěru. Ať řeknou, zda v mém chování někdy postřehly něco, za co by se měl křesťan stydět. Přijal jsem snad od někoho peníze? Neodmítal jsem snad dary, ať už velké nebo maličkosti? Cinkalo snad v mých rukách něčí zlato? Byla snad někdy má řeč dvojsmyslná a můj pohled chlípný? Nepředhazují mi nic jiného než to, že jsem muž, a to proto, že se Paula chystá odejít také

[1] Jeroným, *Výbor z dopisů*, s. 169.

do Jeruzaléma. Budiž, věřili mi, když jsem je údajně obelhával, proč mi tedy nevěří, když to popírám?[1]

[14] *Epistula* 45, 3 ad Asellam

Než jsem poznal rodinu svaté Pauly, celý Řím byl ze mne u vytržení. Téměř všichni si mysleli, že si zasloužím nejvyšší církevní úřad. Papež Damasus, blahé paměti, měl má slova na rtech, říkali o mně, že jsem svatý, že jsem skromný a výřečný. Vešel jsem snad někdy do domu ženy, která měla sklon k prostopášnosti? Nechal jsem se někdy unést touhou po šatech z hedvábí, po třpytu drahokamů, po zlatě, maloval jsem si snad tvář? [...] Ó závisti, která nejprve požíráš sebe samu! Ó satanská zchytralosti, jež pronásleduješ vše svaté![2]

[15] *Epistula* 108

Paula navštívila všechna svatá místa ve městě a už jen myšlenka na místa, která ještě nenavštívila, ji dokázala pohnout z místa. V prostraci před křížem se klaněla Pánu, jako kdyby jej viděla na ten kříž zavěšený. Vstoupila do svatého hrobu a políbila kámen vzkříšení, skálu, kterou odstranil anděl u vstupu do hrobu. A když jí ukázali místo, kam uložili Pánův kříž, políbila jej a tiskla na něj své rty tak, jako kdyby se chtěla napít vody, po níž tak dlouho žíznila.

[16] *Commentarius in Libros Paralipomenon* praef.

Na Písmo svaté člověk hledí jinýma očima, když byl v Judsku a poznal starobylá města a vesnice, ať se jejich název změnil, či nikoli.

[17] *Epistula* 108

Musím vyjmenovávat Makaria, Arsenia, Serapiona a všechny ostatní sloupy Kristovy víry? Nebyla jediná jeskyně, do níž by Paula nevlezla a před kterou by se v prostraci nesklonila. Věřila, že v osobě každého z těchto světců vidí Krista, a všechno, co pro ně činila, činila s radostí a se slovy: ‚Dělám to samotnému Pánovi!'

[18] *Epistula* 3

Láska nezná cenu. Přátelství, které může skončit, nebylo nikdy upřímné.

[1] Jeroným, *Výbor z dopisů*, s. 179–181. [2] Jeroným, *Výbor z dopisů*, s. 181.

[19] *Commentarius in Isaiam* 10

Slyším, že škorpión, němé a jedovaté zvíře, brblá nevím co ohledně mé odpovědi... nebo lépe, snaží se na mě zaútočit bodcem, který si vbodne do těla nakonec sám.

[20] *Commentarius in Michaeam* praef.

Máme závazek interpretovat Písmo tak, jak je čteno v církvi, ale na druhé straně nemáme právo obětovat hebrejskou pravdu (*veritas hebraica*).

[21] *Commentarius in Isaiam* prol. 1–2

Plním svou povinnost v poslušnosti k příkazům Kristovým. On vybízí: *Zkoumejte Písma*[1]; *hledejte a naleznete*.[2] Nechtěl bych slyšet jako židé: *Jste na omylu, protože neznáte Písmo ani Boží moc.*[3] Jestliže je podle apoštola Pavla Kristus Boží moc a Boží moudrost,[4] a jestliže ten, kdo nezná Písma, nezná Boží moc a Boží moudrost, pak neznalost Písma je neznalost Krista. Budu proto postupovat jako hospodář, který ze své bohaté zásoby vynáší věci nové i staré,[5] nebo jako nevěsta, která říká v Písni písní:

Plody čerstvé i suché jsem pro tebe,
miláčku, uschovala.[6]

A budu vykládat Izaiáše tak, aby bylo vidět, že je to nejen prorok, ale i evangelista a apoštol. Vždyť on říká sám o sobě i ostatních, kdo hlásají radostnou zvěst:

Jak krásné je vidět nohy posla,
který přináší radostnou zprávu,
který zvěstuje pokoj.[7]

A Bůh k němu mluví jako k apoštolovi: *Koho mám poslat, kdo půjde k tomuto lidu?* A on odpovídá: *Zde jsem, mne pošli.*[8] Ať si nikdo nemyslí, že chci o obsahu té knihy pojednat jenom stručně. Vždyť tato kniha Písma obsahuje všechna tajemství Páně: ohlašuje, že se narodí z Panny jako Emanuel, Bůh s námi, že bude konat skvělé činy a znamení, že zemře, bude pohřben a vstane z mrtvých, že bude Spasitelem všech národů. A co mám říci o fyzice, etice a logice? Všechno, co je ve svatých Písmech, všechno, co může lidský jazyk vyjádřit a mysl smrtelníků pochopit, je obsaženo v té knize. O jejích tajemstvích svědčí sám ten, který napsal:

[1] Jan 5, 39. [2] Mt 7, 7. [3] Mt 22, 29. [4] Srv. 1 Kor 1, 24. [5] Srv Mt 13, 52. [6] Pís 7, 14. [7] Iz 52, 7. [8] Iz 6, 8.

Každé zjevení vám bude jako slova zapečetěné knihy. Když se dá tomu, kdo zná číst, a řekne se: „Přečti to," odpoví: „Nemohu, protože je na ní pečeť." Když se dá tomu, kdo nezná číst, a řekne se: „Čti," odpoví: „Neumím číst."[1]

Zdá-li se to někomu málo přesvědčivé, ať si poslechne slova apoštola: *Promlouvat z vnuknutí smějí jen dva nebo tří a ostatní ať o tom podávají úsudek; dostane-li se však zjevení někomu jinému z přítomných, ať ten první umlkne.*[2] Jak mohou umlknout, rozhoduje-li o tom Duch mluvící skrze proroky, zda mlčet nebo mluvit? Jestliže tedy proroci rozuměli tomu, co říkali, je všechno plné moudrosti a smyslu. K jejich uším nedoléhal hlasem rozechvívaný vzduch, ale Bůh mluvil v duši proroků, jak to říká jiný prorok: *Anděl, který se mnou mluvil.*[3] A jiný zase říká: *Poslal nám Bůh do srdce Ducha, který volá: ‚Abba, Otče.'*[4] A ještě další: *Naslouchat budu, co Bůh nyní poví.*[5]

[22] *Commentarius in Isaiam* 11

Eustochium, panno Kristova, tys mě podporovala svými odlitbami během mé nemoci, svolávej na mě milost Kristovu, abych veden Duchem, v němž proroci předpověděli budoucnost, mohl proniknout do jejich temné noci a pochopil slovo Boží, které nepotřebuje tělesných uší, ale sluchu srdce.

[23] *Commentarius in Epistulam ad Galatas* praef. 3

Pomyslete na slabost mých očí, slabost mého těla. Nemůžu psát přímo já. Nemůžu opravit těžký text co se týče stylu, jak konal Vergilius, když upravoval své knihy jako medvědice, která líže svá mláďata. Jsem odkázán na svého sekretáře, diktuji to, co mi plyne ze rtů. Chci-li se trochu zamyslet, jeho ticho mě napomíná.

[24] *In Psalmum 41 ad neophytos*

Tak jako laň, jež dychtí po tekoucích vodách,
tak dychtí, Bože, po tobě má duše.[6]

Jako ty laně dychtí po bystré vodě, tak i naše laňky, to jest ti, kteří opustil Egypt tohoto světa a ve vodách svého křtu usmrtili faraóna a zahubili celé jeho vojsko; ďábel je mrtev a pokřtění dychtí po pramenech Církve, po Otci, Synu a Duchu Svatém. O Otci se jako o prameni píše v Jeremiášovi:

[1] Iz 29, 11–12. [2] 1 Kor 14, 29–30 [3] Zach 1, 9. [4] Gal 4, 6 [5] Žl 84, 9; DMC, Modlitba se čtením, Druhé čtení, 30. 8. [6] Žl 41, 2.

Mne, pramen živé vody, opustili
a kopali si cisterny, cisterny rozpukané,
které nemohou udržet vodu.[1]

A o Synu na jiném místě čteme:

Opustili pramen moudrosti.[2]

A o Duchu Svatém:

Kdo se napije vody, kterou mu dám já, stane se v něm pramenem vody tryskající do věčného života.[3]

Tento výrok snadno pochopíme, protože sám evangelista říká, že tu Spasitel mluvil o Duchu Svatém.[4] Tím je naprosto zřejmě dokázáno, že trojím pramenem Církve je tajemství Trojice.

Po tom dychtí duše věřícího, po tom dychtí duše pokřtěného, a proto říká:

Po Bohu žízním v duši, po živém prameni.[5]

Nechtěla Boha prostě jen vidět, ale přímo hořela touhou po něm a žíznila po něm neuhasitelnou žízní. Před přijetím křtu si katechumeni mezi sebou říkali:

Kdy konečně zas přijdu před Boží tvář?[6]

Ahle, oč usilovali, se jim splnilo. Přišli a stanuli před Boží tváří, přistoupili k oltáři a octli se tváří v tvář tajemství Spasitele.

Byli připojeni ke Kristovu tělu, byli znovuzrozeni v životodárném prameni, a proto mohou s důvěrou říkat:

Půjdu k podivuhodnému stánku,
k Božímu domu.[7]

Božím domem je Církev, ona je tím podivuhodným stánkem, je příbytkem

radosti a chvály, hlasem oslavujících.[8]

[1] Jer 2, 13. [2] Bar 3, 12. [3] Jan 4, 14. [4] Srv. Jan 7, 39. [5] Žl 41, 3 Vulg. [6] Tamtéž. [7] Žl 41, 5 Vulg. [8] Tamtéž.

Nuže vy, kteří jste se nyní oblékli v Krista,[1] pojďte za mnou podle mých pokynů, nechte se z víru tohoto světa vylovit Božím slovem jako rybky udicí, a řekněte: U nás je všechno podstatně jinak. Neboť ryby vytažené z moře hynou, ale nás apoštolové vytáhli z moře tohoto světa a ulovili, abychom se z mrtvých stali živými. Když jsme byli ve světě, náš pohled se ztrácel v hlubinách a život jsme trávili v bahně. Ale jakmile jsme byli vytaženi z vln, začali jsme vidět slunce, začali jsme se dívat na pravé světlo. A zaplavila nás nesmírná radost, takže říkáme své duši:

Jen doufej v Boha, zas ho budu slavit,
toho, jenž je můj zachránce a Bůh můj.[2]

[25] *Epistula* 52 ad Nepotianum

Jeroným Nepotianovi.[3]

[...]

4. (3) [...] Poslyš toho, kdo ti je příslušností ke kněžskému kolegiu[4] bratrem a věkem otcem,[5] Chce tě dovést od kolébky víry až ke zralému věku, poskytnout ti životní pravidla,[6] která tě krok za krokem povedou,[7] a kdo chce tvým prostřednictvím vzdělat i ostatní.[8] Vím, že to, co je svaté, ses naučil a denně se učíš od svého strýce, blaženého Heliodora,261

[1] Srv. Gal 3, 27. [2] Žl 41, 6; DMC, čtvrtek 13. týdne. [3] Nepotianus kvůli povolání ke kněžství opustil vojsko a stal se presbyterem v Altinu, kde byl jeho strýc Heliodorus biskupem. V době, kdy mu Jeroným tento list napsal, mu muselo být krátce před třicítkou. Nepotianus nicméně zemřel necelé tři roky poté, *Martyrologium Hierosolymitanum* uvádí Nepotiana jako světce, a to u data 11. května. [4] Dosl. *collegio*: Jeroným hovoří o kolegiu kněží či kleriků. [5] Podobně Jeroným oslovuje Augustina jako otce v *Ep.* 105, 5, 2 (CSEL 55, 246). Vůči Nepotianovi užívá týchž slov jako zde i v *Ep.* 60, 13, 3 (CSEL 54, 565), což svědčí jejich o úzkém vztahu. V době sepsání tohoto dopisu bylo Jeronýmovi kolem 45 let, a nebyl tak dosud *senex*: stáří podle římského počítání začínalo kolem 60. roku života: srv. Suder, „L'*initium senectutis*", s. 65–79. Zároveň o sobě Jeroným *implicite* tvrdí, že je pro podobné poučení díky své pouštní zkušenosti způsobilejší než Heliodorus: srv. Cain, *Jerome*, s. 11–12. [6] Tyto př edpisy jsou jádrem *Ep.* 52: Jeroným o nich hovoří již v *Ep.* 52, 1, 1 (CSEL 54, 413n). [7] Jeroným sám již zralého věku dosáhl, a může tedy druhého k tomuto věku vést. Toto vedení se děje postupně, krok za krokem, jedná se o vytrvalý proces a dennodenní úsilí vlastní kř esťanskému a specificky mnišskému životu. Kroky či stupně duchovního života zde označuje lat. *gradus*, které připomíná cursus honorum jednotlivých stupňů svěcení – Jeroným tak staví asketický pokrok do opozice proti legislativě Siriciově. [8] Jeroným tento traktát nezasílá pouze Nepotianovi, ale všem klerikům nadšeným pro asketický způsob života; nejspíše jej zaslal i do Říma se snahou podpořit asketické tendence v kř esťanských a specificky klerikálních kruzích: srv. Cain, *Jerome*, s. 13–15.

který je nyní Kristovým knězem.[1] U něho nacházíš životní pravidlo a vzor ctností. Přijmi ale také tyto rady, ať už mají jakoukoli hodnotu. Připoj tuto knížečku k jeho spisku[2] – ten jeho tě naučí být mnichem,[3] můj ti poskytne poučení, jak se stát dokonalým knězem.[4]

5. (1) A protože klerik[5] slouží církvi Kristově, nechť nejprve pochopí význam svého jména, a až mu bude jeho označení jasné, ať se snaží být tím, čím se nazývá. Jelikož řecké slovo κλῆρος zní latinsky *sors*, úděl, pak ti, kteří se nazývají klerikové, nesou toto označení proto, že pocházejí z Pánova údělu a protože Pán je jejich údělem či podílem.[6] Ten, kdo je zároveň Pánovým podílem a sám má Pána za podíl, se musí chovat tak, jako by Pána vlastnil a současně byl jeho vlastnictvím. (2) Kdo vlastní Pána a společně s prorokem říká: Pán je mým podílem, nesmí mít kromě Pána nic, neboť má-li kromě něj ještě něco dalšího, Pán nebude jeho podílem. Má-li například zlato, stříbro, majetek anebo různý zdobený nábytek, Pán odmítá stát se jeho podílem společně s čímkoliv jiným.[7] A jsem-li já přiděleným Pánovým podílem, nepřijímám podíl společně s ostatními kmeny, ale jako levita a kněz žiji z desátku a jako ten, kdo slouží oltáři, jsem podporován obětí určenou pro

[1] Heliodorus byl dlouholetým Jeronýmovým přítelem, znali se již ze společných studií v 60. letech 4. století; nejprve sloužil v císařské administrativě, ale pak se stal mnichem. Mnišský způsob života opustil, když jeho švagr, Nepotianův otec, zemřel a Heliodorus cítil povinnost postarat se o svou ovdovělou sestru a jejího syna. Roku 381 se stal biskupem v Altinu v severní Itálii na březích Benátského zálivu a téhož roku se účastnil Akvilejského koncilu (srv. CSEL 82/3, 327. 362). Zemřel před r. 406. Srv. PCBE2/1, 965–967; Cain, *Jerome*, s. 69–70. [2] V lat. řečnicky silná aliterace *libellum hunc libellum illius copulato*; Jeroným má na mysli nikoli faktickou, ale metaforickou knížečku či spisek Heliodorova života. [3] Slovo monachus (ř. μοναχός) je pro křesťanského mnicha poprvé dosvědčeno r. 324 v petici, v níž se žadatel přimlouvá za „mnicha Izáka" ve sporu ohledně krávy: srv. Judge, „The Earliest Use of Monachus". V Atanášově VAnt. pak označuje mnicha, jehož ideálem je být sám (ř. μόνος, monos): srv. Takeda, „Monastic Theology", s. 149. [4] Ep. 52 tedy představuje programový spis, systematické pojednání o povinnostech kleriků a o pravidlech života, která mají podle jeho názoru následovat. Listu se dostalo velkého ohlasu, byť vzbudil značné pobouření. List se datuje do r. 393. [5] Lat. *clericus* (z ř. κληρικός, klérikos) užívá již Cyprián (srv. Vopřada, *Kněžství v prvních staletích církve I. 1.–3. století*, QQQ); na konci 4. století se jednalo o standardní označení služebníka církve v opozici vůči laikům. V latinské patristice užívá pojmu clerus již Tertullianus: srv. Rankin, *Tertulián a církev*, s. 124–125, v ř. podobě κλῆρος, kléros, je jako první užívá nejspíše Klement Alexandrijský, *QDS* 42, 2 (GCS 17, 188). [6] Augustin, *En. Ps.* 67, 19 (CCL 39, 881n) spojuje význam „úděl" (*sors*) také s Matějovou volbou prostřednictvím losu (*sors*) ve Sk 1, 17. 26. [7] Srov. Jeroným, *Ep.* 22, 28 (CSEL 54, 185n). K Jeronýmovu pohrdání majetkem viz Autin, *Recueil sur saint Jerôme*, s. 311–319.

oltář.[1] Mám-li co jíst a co vzít na sebe, spokojím se s tím, a zbaven všeho budu následovat holý kříž.[2] (3) Proto tě zapřísahám a

„opět a opět ti“ to „v mysl vštěpovat budu“,[3]

abych tě varoval. Nemysli si, že se povinnosti klerikátu [4] podobají tvé předchozí službě.[5] To znamená: ve službě Kristu neusiluj o světskou odměnu, abys neměl víc, než když jsi začal být klerikem, a nemuselo se ti říci:[6] Jejich podíly jim neprospějí. Ať se s tvým prostým stolem seznámí chudí a cizinci – a s nimi i Kristus spolustolovník.[7] Jako nějakému moru se vyhýbej klerikovi, který se věnuje obchodu,[8] takovému, který se z chudoby vyšvihl k bohatství a z prostého stavu ke společenské významnosti. Špatná společnost kazí dobré mravy.

---

[1] Podporu služebníků oltáře ze strany církve považují za samozřejmou i další autoři, např . Órigenés, *HLv* 5, 4; *HIos* 17, 3 (SC 286, 224–226; 71, 380 [I/40; I/43b]); Cyprián, *Ep.* 77, 1, 2 (SCA5 5/2, 80–82 [I/77b]), Řehoř z Nyssy, *Ep.* 17, 7 (SC 363, 220) či Augustin: srv. Possidius, *V. Aug.* 23, 2 (ed. Bastiaensen 188). Ambrož, *Off.* I 30, 152 (SAEMO 13, 116) oproti tomu radí, že klerikové, kteří jsou soběstační, se mají o sebe postarat z vlastního majetku. Když Jeroným hovoří o desátku, užívá pojmu v metaforickém smyslu: srv. Finn, *Almsgiving*, s. 49–50. Desátek se začne stávat praxí městských církví až na konci 5. stol.: srv. Cain, *Jerome*, s. 123–124. [2] Lat. *nudam crucem nudus sequar*: tuto antanaklasi, tedy řečnickou figuru opakující totéž slovo v různém významu, nalezneme u Jeronýma často, fráze se stane velmi populární v počátcích františkánského řádu ve 13. stol.: srv. Cain, *Jerome*, s. 124–125. [3] Vergilius, *Aen.* III 436. [4] Lat. *officium clericatus*. Pojem *clericatus* je křesťanský novotvar poprvé dosvěd- čený až ve 4. stol.: srv. TLL III 6, 1338, 78nn.), vedle Jeronýma jej používá poměrně často Augustin, avšak vůbec ne Ambrož. Srv. Gryson, *Le prêtre selon saint Ambroise*, 97 pozn. 1; Cain, *Jerome*, s. 125. Lat. *officium*, které je s pojmem *clericatus* spojeno, označuje souhrn všech závazků určitého úřadu, zde tedy příslušnosti ke klerickému stavu. [5] Lat. *militia* tu tvoří kontrast mezi světskou či vojenskou službou a službou Kristu v podobě mnišského způsobu života: srv. Leclercq, „*Militare deo*“. Podobného kontrastu užívá i Ambrož, *Off.* I 8, 25 – 9, 29. 35, 175 (SAEMO 13, 36–40. 130). V průběhu 5. stol. podobná starost, jakou zmiňuje Jeroným, vedla k zákazu vstupu do stavu kléru pro bývalé úředníky civilní administrativy: srv. Siricius, *Ep.* 6, 1, 3 (PL 13, 1165). [6] Nezájem o finanční prospěch je jedním ze základních předpokladů služebníků církve již v NZ (srv. 1 Tim 3, 8; 2 Tim 2, 4; Tit 1, 7. 11; 1 Petr 5, 2) a u apoštolských otců: srv. Polykarp, *Flp.* 6, 1; 11 (SC 10bis, 184 [I/23]) a dalších soudobých autorů: srv. Ambrož, *Off.* I 8, 28. 36, 184. 50, 246; II 14, 67. 27, 133; III 2, 9 (SAEMO 13, 38. 134–136. 170–172. 220. 258. 258); Paulinus, *V. Ambr.* 41, 1 (ed. Bastiaensen 106); Řehoř Naz., *Or.* 21, 9 (ed. Moreschini 514–516); Jan Zlatoústý, *De sac.* IV 1n (SC 272, 224–246); Jan Kasián, *Coll.* IV 20 (CSEL 13, 115); Synesios, *Ep.* 5 (ed. Garzya 74–90). [7] Jedná se o reakci na římské hodování, spojené obvykle s obžerstvím a opíjením, kterým se má pochopitelně klerik vyhýbat: srv. i Ambrož, *Off.* I 20, 86 (SAEMO 13, 76). Biskup je povinován pohostinností vůči chudým a cizincům, tedy těm, kteří nejsou z města: srov. Cyprián, *Ep.* 7, 1, 2 (SCAR 5/1, 116); Ambrož, *Off.* I 11, 39. 20, 86; II 21, 103. 107. 109; II 25, 126n (SAEMO 13, 44–46. 76. 242–244. 252–254); *Ep.* extra coll. 14, 105 (SAEMO 21, 318)). [8] Srov. Cyprián, *Ep.* 1, 1, 2 (SCAR 5/1, 80); Ambrosiaster, *QVNT* 46, 1 (CSEL 50, 83n); Ambrož, *Off.* I 36, 185; II 14, 67 (SAEMO 13, 136. 220); Jan Zlatoústý, *De sac.* VI 4 (SC 272, 314–322); Maxim Turinský, *Serm.* 26 (SCA 4, 124–130).

(4) Ty zlatem opovrhuješ – jiný je miluje. Ty po bohatství šlapeš – on se za ním stále honí.[1] Ty máš v oblibě ticho,[2] mírnost,[3] ústraní [4] – on upovídanost, nestydatost, náměstí, ulice a čekárny u lékařů. Na čem se vy dva můžete shodnout, když se váš způsob života tolik liší? Ženské nohy ať práh tvého skrovného příbytku překročí jen zřídka, nebo raději vůbec ne.[5] Buď si mladých žen a Kristových panen vůbec a bez rozdílu nevšímej, nebo je všechny bez rozdílu miluj. Nezůstávej s nimi pod jednou střechou a nevkládej důvěru v sebe jen proto, že ses v minulosti uchoval čistý.[6] Nemůžeš být světější než David ani moudřejší než Šalomoun! Vždy pamatuj na to, že vlastní žena obyvatele ráje zapříčinila, že byl vyhnán ze svého příbytku![7] (5) Jsi-li nemocný, ať se o tebe postará nějaký svatý bratr,[8] tvá sestra, matka nebo jiná žena, jejíž víra byla vyzkoušena všemi. Pokud ale žádného takového příbuzného nebo člověka ryzího charakteru po ruce nemáš, církev živí mnoho starších žen,[9] které ti mohou poskytnout službu a kterým se zároveň za je jich námahu dostane odměny, takže dokonce i tvá nemoc bude moci přinést plody almužny. Vím o jistých lidech, kteří se začali uzdravovat po tělesné stránce, ale rozvinula se u nich nemoc duchovního druhu. Služba ženy, jejíž tvář vidíš příliš často, pro tebe představuje nebezpečí.

Další Jeronýmovy texty lze hledat např. v Jeroným, *Legendy o poustevnících*; Jeroným, *Výbor z dopisů* nebo Vopřada, *Kněžství v prvních staletích církve II. 4.–5. století*, s. 133–145.

[1] Srv. Ambrož, *Off.* II 14, 66 (SAEMO 13, 218–220). [2] Jeroným, *Ep.* 24, 5; 50, 4; 58, 4 (CSEL 54, 217. 391n. 532) považoval za základní rys mnicha, že muví zřídka a jen tehdy, je-li to zapotřebí, podobně i v nejstarší monastické literatuře: Basil, *Ep.* 2, 2; 42, 2 (ed. Deferrari I 8. 244); *Reg. brev.* PG 31, 1304; Řehoř Naz., *Or.* 32, 14 (ed. Moreschini 792–794; *Apophth.* Arsenios 2 (PG 65, 88). [3] Srv. též Jeroným, *Ep.* 125, 15 (CSEL 56, 133n); mírnost klerikům doporučuje i Ambrož, *Off.* I 20, 89 (SAEMO 13, 76); Jan Zlatoústý, *HMt* 38, 2 (PG 57, 430n) ji dokonce považuje za matku všech ctností. [4] Nezbytnou součástí mnišského života je pro Jeronýma ústraní umožňující modlitbu: srv. *Ep.* 14, 6; 24, 4; 58, 5 (CSEL 54, 52. 216. 533), podobně i *Apophth.* Theodoros 5 (PG 65, 388); Basil, *Ep.* 42, 3 (ed. Deferrari I 246); Řehoř Naz., *Or.* 36, 3 (ed. Moreschini 846); Vincenc Lerinský, *Comm.* 1, 2 (ed. Fiedrowicz 180). [5] Podobně i další monastičtí autoři: srv. Jan Kasián, *Inst.* XI 18 (CSEL 17, 203); Palladios, *Hist. Laus.* 35, 14 (PG 34, 1098). Biskupský dům v Altinu se mohl podobat sídlům okolních severoitalských biskupů: srv. Marano, „*Domus in qua manebat*". [6] Srv. Jeroným, *Ep.* 125, 6, 3 (CSEL 56, 123n); místo naráží bezpochyby i na neblahou praxi společného př ebývání kleriků či asketů se ženami (tzv. *virgines subintroductae*): srv. Clark, „John Chrysostom and the *Subintroductae*". [7] Na jiných místech Jeroným připisuje Adamův pád jeho obžerství: srv. *Adv. Iov.* I 4; *Ep.* 22, 10, 2 (PL 23, 214n; CSEL 54, 157). [8] Lat. *sanctus frater* označovalo obecně spoluvěřící křesťany, v této době pak také v užším smyslu mnichy: srv. Lorié, *Spiritual Terminology*, s. 34–43. [9] Jedná se o nejméně šedesátileté vdovy, které církev finančně podporovala a jejichž hlavním úkolem byla péče o nemocné: srv. Dunn, „Widows and other Women in the Pastoral Ministry of Cyprian of Carthage"; Krause, „La prise en charge", s. 121.

Bibliografie

Autin, Paul. *Recueil sur saint Jerôme*. Bruxelles, 1968.

Cain, Andrew. *Jerome and the Monastic Clergy: A Commentary on Letter 52 to Nepotian*. Leiden; Boston: Brill, 2013.

Clark, Elizabeth. „John Chrysostom and the *Subintroductae*". In: *Church History* 46 (1977), s. 171–185.

Denní modlitba církve. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002–2004.

Dunn, Geoffrey. „Widows and other Women in the Pastoral Ministry of Cyprian of Carthage". In: *Augustinianum* 45 (2005), s. 295–307.

Finn, Richard. *Almsgiving in the Later Roman Empire: Christian Promotion and Practice*. Oxford: Clarendon.

Gryson, Roger. *Le prêtre selon saint Ambroise*. French. Louvain: Edition orientaliste, 1968.

Hieronymus Gennadius, Isidorus. *Dějiny křesťanského písemnictví [* De viris illustribus*]*. Ed. Jan M. Heller; Martin C. Putna. Praha: Herrmann a synové, 2010.

Jeroným. *Legendy o poustevnících*. Ed. Jiří Šubrt. Praha: OIKOYMENH, 2002.

— *Výbor z dopisů*. Ed. Jiří Šubrt. Praha: OIKOYMENH, 2006.

Judge, Edwin A. „The Earliest Use of Monachus for 'Monk' (P. Coll. Youtie 77) and the Origins of Monasticism". In: *JAC* 20 (1977), s. 72–89.

Krause, J.-U. „La prise en charge des veuves par l'église dans l'antiquité tardive". In: *La fin de la cité antique et le début de la cité médiévale*. Ed. C. Lepelley. Bari: Edipuglia, 1996.

Leclercq, Jean. „*Militare deo* dans la tradition patristique et monastique". In: Militia Christi *e crociata nei secoli XI–XIII*. Milano: Vita e Pensiero, s. 3–18.

Lorié, L. T. A. *Spiritual Terminology in the Latin Translations of the* Vita Antonii*, with Reference to Fourth and Fifth Century Monastic Literature*. Utrecht: Dekker & Van de Vegt, 1955.

Marano, Y. „*Domus in qua manebat episcopus*: Episcopal Residences in Northern Italy during Late Antiquity (4th to 6th Centuries AD)". In: *Housing in Late Antiquity*. Ed. L. Lavan et al. Leiden: Brill, 2007, s. 97–129.

Prosopographie chrétienne du Bas-Empire.

Rankin, David. *Tertulián a církev*. Brno: CDK, 2002.
Suder, Wieslaw. „L'*initium senectutis* nell'impero romano e nel medio evo". In: Paris: CTHS, 1987.
Takeda, Fumihiko F. „Monastic Theology of the Syriac Version of the Life of Antony". In: *SP* 35 (2001), s. 147–157.
Vopřada, David. *Kněžství v prvních staletích církve I. 1.–3. století*. Praha: Krystal OP, 2018.
— *Kněžství v prvních staletích církve II. 4.–5. století*. Praha: Krystal OP, 2018.